

* U vezi s našom opaskom prigodom referata g. Ante Šimčika o knjizi dr. Velimira Deželića »Kardinal Haulik, nadbiskup zagrebački 1788—1869. Zagreb, 1929.« (»Narodna Starina« X. sv. 23. str. 335) sada je u »Glasniku Srpske Pravoslavne Patrijaršije« (XII. Sremski Karlovci 1931. str. 230.) g. dr. Dušan Jakšić tekstualno priopćio pismo Gjüre Deželića Mihailu Feodoroviču Raevskom, protojereju kod ruskog imperatorskog poslanstva u Beču od 29. rujna 1867.

* Narodni Muzej u Beogradu dobio je od Univerziteta u Bostonu (U. S. A.) na poklon zbirku nekih 150 predhistorijskih objekata iz područja Unije. Kao uzvrat poslana je kolekcija predhistorijskih keramičkih fragmenata iz jugoslavenskog Podunavlja.

* Zabranjen izvoz vrijednih starina iz Dubrovnika. Iz Beča je doputovala u Dubrovnik udova bivšeg austro-ugarskog admirala Stiglera. Došla je u namjeri, da izveze neke svoje predmete, koji su se nalazili u Dubrovniku, a koji predstavljaju veliku historijsku vrijednost. Među njima nalazi se i jedan portret velikog dubrovačkog patriote i državnika Marina Kaboge, ambasadora dubrovačke republike na carigradskom dvoru. Slika potječe od nepoznatog majstora iz sedamnaestog stoljeća. Međutim njoj će biti uskraćena dozvola za izvoz historičkih djela u inostranstvo.

* Dubrovački biskup g. dr. Josip Carević sakupio je u t. zv. plavoj dvorani svoje residencije zbirku nekih slikarskih radova iz prošlih stoljeća i namijenio ih budućem državnom muzeju u Dubrovniku, ako kada tamo bude osnovan.

* Povodom rušenja t. zv. Zakladne bolnice na Jelačićevom trgu u Zagrebu donijele su zagrebačke »Novosti« (XXV. br. 45.) dvije karakteristične slike (nutrašnjost kapelice i dio dvorišta) uz članak univ. prof. g. dr. Luje Thallera također suradnika »Narodne Starine«) »Iz historije zakladne bolnice«, a naš suradnik g. Ante Šimčik izdao je otisak iz »Hrvatske Straže« (Zagreb 1931.) pod natpisom: »Prigodni spisi na otvorenje zakladne bolnice 1804.« G. dr. Thaller kaže, da je Zakladna bolnica nastala stapanjem triju starijih bolnica krajem XVIII. stoljeća (Sv. Marija u gradu, Sv. Jelisava na Kaptolu i Sv. Anton u Vlaškoj ulici) koje su nastale još u srednjem vijeku. Dalje kaže autor, da se

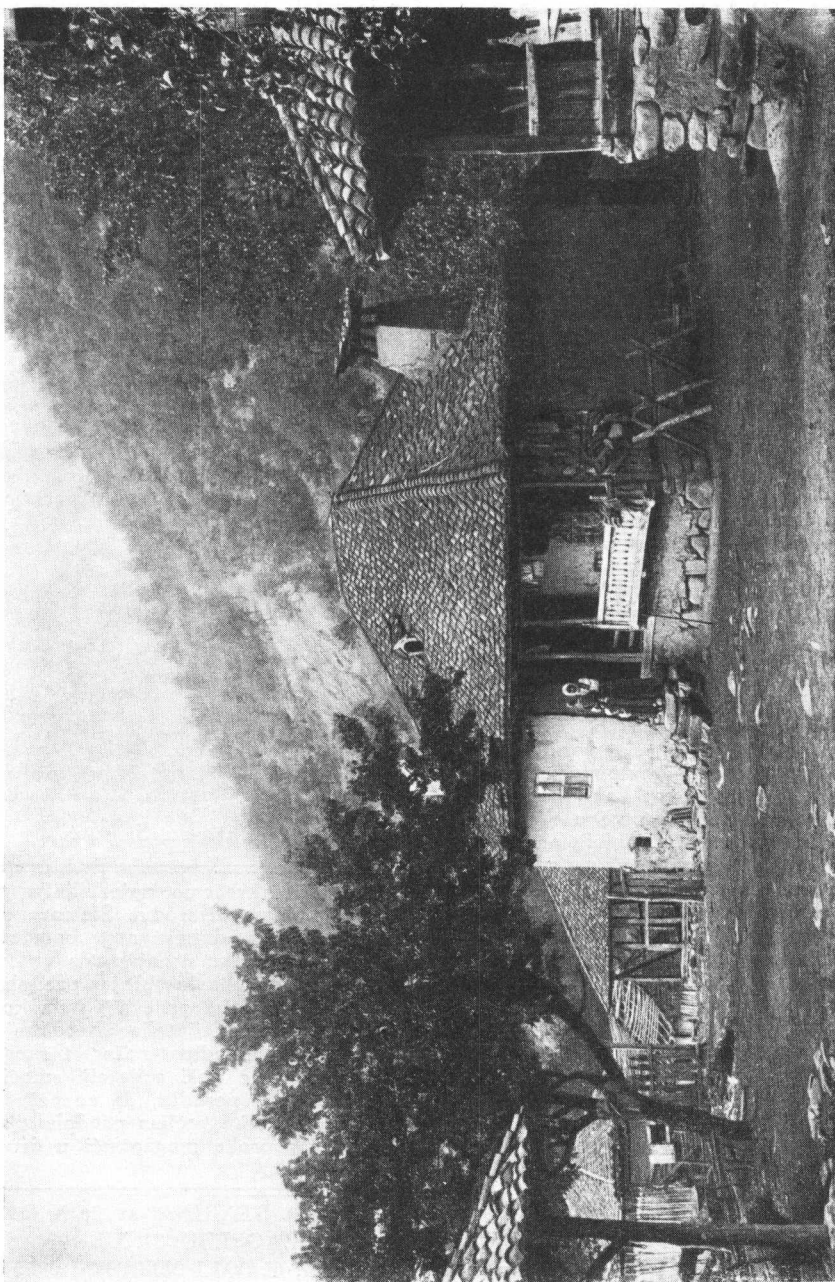
rekonstruirati sve do g. 1429. »U Tkalčićevim Dokumentima grada Zagreba spominje se i prije toga »hospital«, no koji je to od ova tri, možemo se tek domišljati. Najstarija je vijest o zagrebačkom hospitalu od 26. augusta 1557. Ta se vijest odnosi možda na hospital sv. Jelisave, no to nije sigurno. Hospital sv. Marije imao je uza se crkvu sv. Marije. On se nalazio blizu vrta kraljevskoga dvora, u blizini Markove crkve, a do njega je od Mesničkih vrata vodio puteljak. Po najstarijim slikama Zagreba, ta se crkva nalazila u jugozapadnome dijelu gornjega grada. Valjda je bila ondje, gdje je danas banski stol. Nakon 1440. god. preselila se bolnica pred Kamenita vrata. To sam mogao da utvrdim prema staroj gradskoj gruntnici ili bolje rečeno tapiji, kako, ju je i opat Tkalčić u Monumentima Zagreba objelodanio. Do 1440 često se spominje prodaja ili nasljedstvo koje kuće u blizini hospitala, koji je u gradu. Kasnije se spominje prodaja kuća kraj kapele i kraj »domus-consualis« (mislim najamne kuće) hospital, dok se hospital nalazi u sasvim drugoj okolini, a kraj njega kuće »šoštara, užara i kožara«. Na onome mjestu ostao je hospital sve do preseljenja na Jelačićev trg. To je mjesto tačno ondje, gdje je danas u Dugoj ulici kuća Prve hrvatske štedionice i gdje su one stube, što vode prema Tkalčićevoj ulici. Na čelu je hospitala bio gubernator ili magister. Taj u prvome početku nije svećenik, dok kasnije nalazimo uz gubernatore svećenike. U sredovječnim spisima malo nalazimo vijesti o bolesnicima u bolnici. Ondje se samo gdje-kada spominju siromasi, koji u bolnici služe Bogu. Zato više saznajemo o oltarima bolničke kapele i o imutku te bolnice. Sigurno je, da je crkva sv. Marije imala osim glavnoga još dva oltara sv. Martina i sv. Nikole. Znalo je čak biti i prebendara tih oltara. Inače je bolnica imala vrlo lijep ime-tak: sjenokoše, šume, oranice i vinograde. Da je s plaćanjem dužnih svota bolnici već onda išlo kojekako, saznajemo iz veoma interesantnoga dokumenta, što ga je poznati papa Aleksandar VI. uputio na opata cister-tiskoga samostana u Zagrebu, da se pobrine, da hospital dodje u posjed svojih zavještaja. Gdje je stajao hospital sv. Jelisave na Kaptolu nije tačno poznato. Znamo, da se pod njegovim boltama trgovalo na sajmovne dane i da su osobito primorskim trgovcima služile za skladišta. Zanimivo je, da nam je poznat inventar te bolnice iz godine 1512. Zabavno je čitati, da je bolnica imala dvije bačve i tri pile, nekoliko lakomica (latinski piše lakomiczas), 4 pozlaćena kaleža i 5 starih knjiga, tri »škafa«, no o ikakvom bolničkom priboru u današnjem smislu ne

nalazimo u inventaru ništa. U bolnici sv. Antuna jedva da znamo iz srednjega vijeka više od imena. Jednako je u Zagrebu u ono vrijeme postojala i bolnica za gubu. To bi bila mati naše kužne bolnice na Zelenom brijevu. Bolnica se zvala sv. Petra i mislim, da se njeno ime uščuvalo u imenu župne crkve sv. Petar. Ona je bila negdje »in suburbio«, u »Podgradju«. Od tih hospitala vodi neprekinut kontinuitet do ove naše Zakladne bolnice. Držim, da u našoj državi nema starije institucije od te bolnice.

»Prigodni spisi« koje je ponovo publikovao g. Šimčik i snabdio učenim, znanstvenim i umjetničkim ilustracijama, jesu Tita Brezovačkoga »Uzpominak«, Raffayeovo »Prodečtvo« i Mikloušičev »Carmen reginae Croatiae«. Kao nadopuna članku dr. Thaller izvršno će poslužiti Šimčikova edicija s mnogo građe za historiju predmeta u početku XIX. stoljeća. Gradnja je započela 1794. da se evo 1931. nađe u rušenju kao preživjelo zdanje.

* Početkom marta 1931. održala je Srpska akademija nauka u Beogradu svoj svečani godišnji skup. Tom prilikom završio je predsjednik g. dr. Bogdan Gavrilović svoj pozdravni govor ovim riječima: »Težeći da stvori širok i potpun razvitak nauke, naša će Akademija raditi na tome da se u duhovnoj atmosferi narodnoj stvore uslovi, koji će ove žive sile našeg narodnog genija sviti oko njezinog jezgra, i ona će verovatno zbog toga morati menjati i današnje okvire svoga rada. Ali ima nešto što će u Akademiji, i odsad kao i dosad, ostati neizmenjeno: neće se izmeniti ona ljubav, ona vera i ona nada, koju su u jednom izuzetnom svetlom trenutku u srce Akademijino utisnule kolektivna misao i kolektivna savest narodna i ostaće trajna i večna ljubav koju Akademija u nedrima svojim nosi prema celokupnom narodu našem od Triglava do Vardara; i vera njezina u bezgraničnu i neodoljivu silu nauke i nada njezina u jedan bolji, lepši i uzvišeniji život naroda u kome će pravo, ali i dužnost svakoga člana velike narodne zajednice doći do punog osveštanja svog. Akademija će pod kontrolom svoje vazda budne savesti i svesti nastaviti svoj rad, ne napuštajući pri tome nikada ono i prosto i lepo pravilo, koje nam kaže: Labor omnia vincit improbus. — Povodom nekih slučajeva Akademija je zaključila, da sekretari stručnih Akademija pregledaju rukopise poslate Akademiji od lica izvan Akademije i stručne Akademije, tek pošto saslušaju mišljenje svojih stručnih sekretara odlučuju, hoće li se takvi rukopisi uopšte davati na ocenu ili će se piscima vraćati. Isto tako donesene su i odluke o tome kako valja postupiti, ako u podnesenim delima stil i je-

zik ne budu odgovarali zahtevima Akademije. Tako isto utvrđena je i veličina izvoda na stranim jezicima iz rasprava koje se štampaju u »Glasu«. Osim ovih toliko važnih zaključaka Akademija je preduzela korake kod Ministarstva inostranih poslova da se organizuje posao da se popišu i po mogućstvu prepisu dokumenti u carigradskim arhivima. Akademija je takođe preuzela korake da se dokumenti Dubrovačkog arhiva, koji su još zaostali u Beču, vrata i da se iz Zadra vrata Kotorskom arhivu dokumenti koji su za vreme austrijske vlade tamo preneti. Akademija je obnovila korake da za svoj arhiv otkupi prepisku Ruđera Boškovića i nada se da će u ovoj godini povoljno svršiti ovaj otkup. Zahvaljujući g. Ministru prosvete državna pomoć Akademiji po budžetu za 1930-31 godinu nešto je povećana, ali je ona i suviše mala da bi se njome mogli izmiriti Akademijini izdatci. Nedostatak sredstava za Akademijin rad iz prihoda Akademijinih Zadužbina i Fondova koji su i ove godine kao i dosada bili gotovo jedini izvor za izdržavanje Akademijino, jer prihod od ovdoga doma Akademija ne može još upotrebljavati za svoje potrebe, pošto on, gotovo ceo, ide na otplatu dugova koji su učinjeni prilikom njegova zidanja. Sem toga Akademiji je vrlo teško palo plaćanje poreze na svoja nepokretna imanja i znatno skratilo njena, i bez toga, skromna sredstva. Ali i pored svih ovih teškoća, Akademija je i u prošloj godini izdala 15 knjiga svojih izdanja, koja iznose oko dvije stotine pedeset tabaka. Prema zadužbinskim pravilima i raspisanom stečaju u 1930 godini Srpska kraljevska akademija odredila je ove nagrade: Iz Zadužbine Arhimandrita Nićifora Dučića: 3500 dinara g. Gojku Ružičiću za raspravu »Jezik Petra Zoranića«, 2000 dinara g. Vasi Banoviću za spis »Gacke doline s okolnim poljima«, 5000 dinara g. Dobroslavu Milenkoviću za štampano delo »Uloga i rad 19 pešad. puka 1 poziva u 1924 godini«, 1500 dinara g. Danilu Vuloviću za raspravu »Prirozi proučavanju Njegoševa jezika«. Iz Zadužbine Dimitrija Stamenkovića nagrada nije nikom dosuđena. Iz Zadužbine Ljubomira Mihailovića: 5000 dinara g. Mirku Koroliji za »Nove pesme« i 2000 dinara g. Milivoju Kneževiću, za knjigu »Dozivi iz doline«. Iz Zadužbine Mihaila i Marije Milivojevića: 1700 dinara g. Mileti Jakšiću, književniku. Za nagradu iz Zadužbine Dimitrija Perovića niko se nije prijavio. Srpska kraljevska akademija na osnovi pravila o Zadužbinama i Fondovima kojima rukuje raspisuje stečaj za ove nagrade: 1. Iz Zadužbine Dimitrija Stamenkovića: za spis o jednoj od ovih tema: a) o srpstvu i srpskoj misli; b) o otačastvoljivosti, v) o veri, g) o moralu i istini, d) o radu i prilježanju, đ) o čuvanju zdravlja. Pisci su dužni pri podnošenju svo-

Seoska kuća u gornjim Romanovcima (okolina Vranja).

jih dela za ovu nagradu označiti izvore kojima su se pri sastavljanju spisa služili. Spis može biti originalan ili preveden. Rok predaje je 30 novembra 1931 godine. Nagrada je za pis do 5000 dinara, koju će podnosilac primiti kad spis bude nagrađen, a rukopis će štampati Akademija o trošku Zadužbine i besplatno razdeliti narodu. 2. Iz Zadužbine Arhimandrita Nićifora Dučića: za raspravu ili monografiju iz srpske istorije, političke, vojničke, i crkvene, ili iz srpske filologije.

Sadržina nagrađenog spisa ne sme biti političke prirode. Valja da je u njemu čist i pravilan jezik, a stil tečan i odabran. Rok predaje rukopisa je 30 novembra 1931 godine, a nagrada je do 15.000 dinara, koju će pisac primiti kad podnese Akademiji 25 štampanih primeraka nagrađenog spisa. 3. Iz Zadužbine M. Mihailovića: za najbolji rad iz lepe književnosti štampan ćirilicom u 1931 godini. Rok predaje je 30 novembra 1931 godine, a nagrada je do 6000 dinara. Nagrada može biti podeljena na dva dela, a može biti dosuđena i delu koje ne bude podneseno, ako Ocenjivački odbor nađe da nagradu zaslužuje. 4. Iz Zadužbine Dimitrija Petrovića: za spis iz oblasti trgovinske, političke i finansijske. Rok je predaji 30 novembra 1931 godine, a nagrada je do 12.000 dinara. Nagrada će se izdati piscu kad delo našampa i podnese Akademiji 25 štampanih primeraka. Posle pročitano godišnjeg izveštaja, predsednik g. Bogdan Gavrilović dao je reč g. Tomi Maretiću, koji je pročitao svoju pristupnu akademsku besedu o Kačićevom desetercu. Na kraju svoga govora, akademik g. Maretić bio je toplo pozdravljen. Predsednik je zatim novog akademika pozdravio ovim rečima: Gospodine Akademice. Vi ste u svojoj današnjoj pristupnoj akademskoj besedi osvežili nama svima toliko dragu uspomenu na velika dela slavnog našeg hroničara i guslara pevača, koji je kako sam za sebe kaže, s guslama u ruci hodio od Skadra do Zadra, od Mostara do Kotora, tražeći karte s pečatom od vladalaca utvrđene. Dragoceni rezultati do kojih ste studijom Kačićevog deseterca došli, stoje u prikladnoj vezi s vašim dosadašnjim radom. Vi ste se naročito bavili proučavanjem našeg narodnog jezika i vaši mnogobrojni radovi osvetlili su mnoga tamna pitanja njegove složene i raznovrsne prirode. Bavili ste se i studijom naše narodne poezije. Napisali ste dosad, i po obilju materijala i po svestranosti obrade, najbolju gramatiku našeg savremenog narodnog jezika i produžili ste s velikim uspehom rad Daničićev na izdavanju poznatog velikog »Rječnika hrvatskog ili srpskog jezika«. Vaši drugovi po struci isticali su u Akademiji, da ste Vi sa značaja tih radova stali u red prvih naučnika našega naroda i Srpska kraljev-

ska akademija Vas je na njihov predlog i izabrala za pravoga člana Akademije filozofskih nauka. Po članu 14 Zakona o Srpskoj Kraljevskoj Akademiji svaki pravi član dužan je držati i pristupnu akademsku besedu. Vi ste taj uslov danas ispunili. Na osnovu člana 14 Zakona Akademijina, ja vas proglašavam za pravoga člana Akademije i uvodim u sva prava koja pravim članovima pripadaju.

Sa pazara u Skoplju.

* Ponovno skrećemo najozbiljniju pažnju svim prijateljima »Narodne Starine« da postoji mogućnost definitivnog obustavljanja ovoga časopisa, ako u najskorije vrijeme ne porade za povećanje broja predplatnika. Nije mnogo što smo prije a i sada konačno tražili od pravih prijatelja »Narodne Starine«. Iza deset godina našeg teškog izlaženja valjda će naši prijatelji smći sada toliko pažnje i poraditi, da se naš časopis snabdije dovoljnim brojem predplatnika, kako bi bez zapreka mogao ući u drugi decenij izlaženja.

„NARODNA STARINA“ sv. 26. X. knj. 2. br.
U ZAGREBU, 31. XII. 1931.

VLASNIK, GLAVNI I ODGOVORNI UREENIK:

Dr. JOSIP MATASOVIĆ

PROF. UNIV. U SKOPLJU.

TISAK „TIPOGRAFIJA“ D. D., ZAGREB